

Алламі Хайдар Абдулагамеєд Ашур
(Ірак) – магістрант кафедри економічної
і соціальної географії Національного
педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова;
Т. А. Гринюк – кандидат географічних
наук, доцент кафедри економічної
і соціальної географії Національного
педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова

Тенденції розвитку світової енергетики та енергобезпека держав

*Роботу виконано на кафедрі економічної
і соціальної географії НПУ ім. М. П. Драгоманова*

Розглядаються тенденції розвитку світової енергетики, ризики та загрози окремих держав, питання безпеки.

Ключові слова: енергетика, енергетичні ресурси, енергоспоживання, безпека

Allami H. A. A., Gryniuk T. A. Trends in World Energy and Energy Security of Countries. We consider world energy trends, risks and threats to individual countries, the issue of security.

Key words: energy, energy resources, consumption of electricity, security.

Питання енергетичної безпеки є вкрай актуальними не лише для окремо взятої країни, а й для всіх країн світу. Саме енергетика є базисом для існування і розвитку будь-якої держави. Недостатня забезпеченість власними енергоресурсами сприяє зниженню рівня національної економічної безпеки країни, підвищує її енергетичну залежність від інших країн та послаблює позиції у світі. Енергозабезпеченість держави – один із важливих чинників її розвитку. В плані того, яким чином ця енергоозброєність гарантована від зовнішніх політичних небезпек та внутрішніх загроз, і використовують поняття енергетичної безпеки. З позиції сучасного бачення гарантування енергетичної безпеки – це досягнення стану технічно надійного, стабільного, економічно ефективного та екологічно можливого забезпечення енергетичними ресурсами економіки та соціальної сфери країни, а також створення умов для формування й реалізації політики захисту національних інтересів у сфері енергетики. Аналогічним є формулювання визначення енергетичної безпеки у тексті «Енергетичної стратегії України на період до 2030 року», яку схвалено розпорядженням Кабінету міністрів України від 7 червня 2012 р. [3].

У розвитку світової енергетики в останнє десятиліття виявилися важливі тенденції, які за певних обставин можуть загрожувати стійкості цієї сфери. До таких тенденцій належать:

- зміна взаємовідносин між споживачами й виробникам посилення конкуренції за обмежені енергоресурси;
- високі темпи зростання енергоспоживання;
- зміна регіональних пропорцій енергоспоживання;
- висока частка та зростаючі обсяги споживання органічного палива;
- уповільнення темпів зростання пропозиції енергії;

- проблеми забезпечення інвестицій у розвиток енергетичного сектору;
- зміна структури пропозиції енергоресурсів та підвищення ролі окремих постачальників;
- нестабільність на енергоносії;
- наростаюча напруженість в забезпеченні енергетичних потреб транспорту та диспропорції в нафтопереробці;
- зростання обсягів міжнародної торгівлі енергоносіями, розвиток інфраструктури складової постачань енергоресурсів і загострення пов'язаних із цим ризиків;
- посилення політичних ризиків, у тому числі транзитних [1].

Водночас у світі спостерігається зміна взаємовідносин між споживачами й виробниками, посилюється конкуренція за стратегічні енергоресурси. Сучасна ситуація в світовій енергетиці характеризується загостренням суперечностей між основним виробниками на міжнародних енергетичних ринках. Практика взаємовідносин між виробниками й споживачами енергоресурсів, що склалася в останній чверті ХХ ст., відходить у минуле [5]. Відтак, погіршується робота напрацьованих механізмів регулювання світового енергетичного ринку, зростає конкуренція між споживачами, це підкріплюється появою на енергоринку таких потужних держав, як Китай та Індія.

Тоді як головними споживачами енергоресурсів є високорозвинені держави й країни Азії, основна частка світових запасів нафти та природою газу сконцентрована в порівняно невеликій групі країн, що розвиваються, й країн із перехідною економікою. Такі потужні споживачі, як США, Євросоюз і Китай зосереджують економічні й політичні ресурси для експансії на одних ринках, що призводить до зростання конкуренції. У відповідь змінюється політика країн країн-постачальників щодо доступу до національних запасів вуглеводнів, а також стратегії національних державних компаній, що контролюють основні світові нафтові та газові ресурси. Держкомпанії, що мають у своєму розпорядженні значні запаси, прагнуть розвивати переробку та брати участь у капіталі транспортних і збутових структур. У свою чергу, транснаціональні корпорації, під контролем яких перебувають переробні потужності, транспортно-логістичні схеми й дистрибуція нафти та газу, проводять стратегію нарощування власної ресурсної бази. Це протиріччя все більш посилюється й у найближче десятиліття буде однією з тенденцій, що визначають розвиток світової енергетики.

Динаміка споживання енергії у світі має стабільно позитивну тенденцію. Посилення інституційних протиріч між споживачами й виробниками нафти та природного газу супроводжується високими темпами зростання споживання енергії у світовій економіці. Багатьма аналітиками в останні роки визначається небезпека виникнення чергової хвилі зростання світового енергоспоживання. Попередня велика хвиля, що почалася в кінці 1940-х років, завершилася в середині 1990-х років, збільшивши світове енергоспоживання в п'ять разів, а енергоспоживання на душу населення – майже вдвічі. Її закінчення було пов'язане зі стабілізацією з 1980-х років середнього показника енергоспоживання на душу населення у світі за рахунок скорочення енергоспоживання в колишніх країнах планової економіки й зниження енергоспоживання на душу населення в країнах, що входять до Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), при відносно помірному зростанні енергоспоживання на душу населення в країнах, що розвиваються [4]. Проте нині перші два фактори перестали діяти, найбільші країни, що розвиваються (Китай та Індія), все швидше нарощують споживання енергії на душу населення. З урахуванням триваючого економічного зростання азіатських країн, швидкого збільшення кількості населення й високої енергоемності національних економік, різко зростають потреби цих країн в енергоресурсах. Випереджаючими темпами збільшується споживання енергії в Африці та Латинській

Америці, у країнах Європейського Союзу відновилося зростання енергоспоживання на душу населення. Це свідчить про можливість загрози нового циклу енергоємності світового ВВП і прискорення темпів зростання світового енергоспоживання, незважаючи на впровадження нових технологій та енергозберігаючих тенденцій [1].

Розвинені країни мають відносно високий рівень енергоспоживання на душу населення, проте прагнуть до стабілізації показника або хоча б до уповільнення темпів його зростання. Помітне зниження енергоємності відбувається в країнах із перехідною економікою переважно за рахунок зростання доходів, а також завдяки структурній перебудові економіки й зниження частки важкої енергоємної промисловості в міру розширення сфери послуг, викорінення практики марнотратства енергії, а також скорочення споживчих дотацій. Тим не менш, країни перехідного типу залишаються більш енергоємними порівняно з країнами, що розвиваються або країнами ОЕСР.

Водночас спостерігається зміна регіональних пропорцій енергоспоживання. Зростання енергоспоживання у світі відбувається дуже нерівномірно, найбільш швидкі темпи спостерігаються в країнах Азії й особливо в Китаї, на частку якого в ХХІ ст. припала практично половина світового приросту енергоспоживання [2]. Збільшується число країн і великих регіонів, розвиток яких не забезпечений власними енергоресурсами. Так, у 1990 р. країни виробляли 87 % світового ВВП, а через 10 років уже 90 %. Особливо різко зросла залежність від імпорту енергії країн, що швидко розвиваються, й у перспективі ситуація тільки погіршуватиметься. Зокрема, Азія вже сьогодні 60 % своїх потреб у нафті забезпечує за рахунок імпорту, а до 2020 р. імпорт буде покривати до 80 % попиту. При цьому основною частиною прогнозованих енергоресурсів володіють Північна Америка й країни СНД, їм належить більша частина розвіданих запасів.

Нафта і природний газ, як і раніше, залишаються домінуючими енергоносіями у світовому енергетичному балансі. Висока частка в енергобалансі найбільш обмеженого ресурсу – нафти та природного газу зберігається, незважаючи на те, що в низці країн вперше після Чорнобильської аварії відроджується інтерес до атомної енергетики, а промислово розвиненні споживачі проявляють усе більший інтерес до альтернативних джерел енергії. Фактично споживання нафти та природного газу сьогодні не має серйозної альтернативи, а це, у свою чергу, створює загрозу їх дефіциту з урахуванням прискореного зростання енергоспоживання [1].

Динаміка та структура світового виробництва енергії за видами палива та основними виробниками останнім часом зазнала суттєвих змін. Спостерігається повільне порівняно з ростом енергоспоживання, зростання пропозиції на енергоресурси взагалі на нафту та природній газ зокрема. Це обумовлено відносним скороченням інвестицій із нарощування виробництва енергоносіїв, вичерпність їх найбільш доступних запасів, а також геополітичної напруженості в регіонах багатих нафтою й природним газом. Частка країн ОЕСР у виробництві первинної енергії скоротилася з 61,3 % у 1970-ті рр. до 48,5 % у ХХІ ст. Особливо складна ситуація склалася в Європейському Союзі, на території якого знаходиться лише 3,5 % світових досліджених запасів газу й менше 2 % досліджених запасів нафти (переважно в Норвегії та Великобританії). Водночас наявні в Європі нафтогазові родовища експлуатуються набагато інтенсивніше, ніж в інших регіонах світу, що веде до їх швидкого виснаження.

Найважливішим негативним чинником розвитку енергетики є зниження рівня забезпеченості світової економіки запасами нафти. Середній показник щорічно відкритих запасів нафти знизився з 70 млрд барелів у 80-ті роки ХХ ст. до 6–18 млрд барелів на початку ХХІ ст. Щорічний видобуток не компенсується пошуковим бурінням уже протягом багатьох років. Відзначимо, що 61 % світових запасів нафти та 40,1% запасів газу зосереджені на політично нестабільному Близькому Сході, й роль цих країн у нафтовидобутку тільки збільшується. Через

обмежені можливості додаткового зростання виробництва збільшуються ризики, пов'язані з можливою дестабілізацією ринку [1].

Також слід зауважити зростання геополітичного чинника на мотивований розвиток світового енергоринку. Кон'юнктура ринкових відносин держав в паливно-енергетичному секторі за останні 5 років (2010–2015 рр.) є швидкоплинною. Зокрема, змінилася енергетична стратегія США: від держави-імпортера основних паливних ресурсів перейшла до інтенсифікації власного видобутку. В сегменті газовидобутку США впевнено зайняла перше місце в світі й обігнала Росію (681,4 млрд м³ у 2012 р.), залишаючись одночасно першою державою світу за споживанням. За видобутком нафти США перебувають на третій сходинці після Росії та Саудівської Аравії (395 млн т у 2012 р.). Дається взнаки також падіння цін на енергоресурси, зокрема, груднем 2015 р. фіксується падіння ціни на нафту марки Brent до рівня 38–39 дол. за барель. Проте, керуючись геополітичними реаліями, Саудівська Аравія допоки відмовляється зменшувати видобуток нафти. Слід пам'ятати, що на сучасному етапі в умовах агресії Росії відносно України та світу, саме стратегічні паливні ресурси та їх кон'юнктура стають дієвою та переконливою зброєю у боротьбі цивілізованого світу за перемогу здорового глузду, енергетичну безпеку у партнерських відносинах та демократичне геополітичне лідерство.

Джерела та література

1. Бендерський Ю. Реалії світогосподарських процесів і місце в них України / Ю. Бендерський // Економіка України. – 2000. – № 1. – С. 70–75.
2. Бондаренко Г. В. Енергетична безпека як визначальна складова економічної незалежності України / Г. В. Бондаренко, В. О. Щерба // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 6. – С. 55–58.
3. Енергетична стратегія України до 2030 року. Офіційний сайт «Законодавство України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/signal/kr06145a.doc>
4. Клавдієнко В. П. Світова торгівля енергоносіями / В. П. Клавдієнко // Енергія: економіка, техніка, екологія. – 2003. – № 7. – С. 2–8.
5. Коробко Б. Концепція стратегії довгострокового розвитку паливно-енергетичного комплексу України / Б. Коробко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.kar.net/~res-ua.

УДК 339.92:[336:334](73)

О. І. Тивонюк – студентка факультету міжнародних відносин Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Досвід Сполучених Штатів Америки щодо венчурного фінансування інноваційних процесів

Роботу виконано на кафедрі міжнародних економічних відносин та управління проектами СНУ ім. Лесі Українки
Науковий керівник: І. В. Кицюк – кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами СНУ ім. Лесі Українки

Висвітлено особливості розвитку венчурного фінансування інноваційних процесів у Сполучених Штатах Америки, що, у свою чергу, виступає одним із найважливіших джерел